paskirtis liko neišaiškinta, nes jis atsidūrė po pastato sienomis, ir nepavyko jo pilnai ištirti. Patalpoje Nr. 6 buvusi 2x2,2 m dydžio skiedinio ruošimo duobė. Iš dalies ji buvo įkasta į įžemį. Jos sienelės buvo iš moliu sujungtų plytgalių ir akmenukų, o dugnas išgrįstas akmenimis. Duobės dugne liko skiedinio sluoksnis. Virš jo į duobę primesta stiklinių taurelių, keramikos šukių, keli koklių gabalėliai. Šiuos radinius galima datuoti XVII a.

Archeologiniai tyrimai leido nustatyti pastato statybos etapus, davė vertingos XVI-XVII a. medžiagos. Ateityje tyrimus reikėtų išplėsti į vakarus nuo Oskierkų rūmų, dabartinių garažų vietoje.

Vytautas Daugudis

VILNIAUS PLIKOJO KALNO ARCHEOLOGINIAI KASINĖJIMAI

1988 ir 1989 m. MA Istorijos institutas Vilniaus Plikojo kalno pietrytiniame pakraštyje ištyrė 87 m^2 dydžio plotą. Kasinėjimai vyko kartu su minėtoje vietoje 1916 m. pastatytų ir 1950 m. susprogdintų Trijų Kryžių atstatymo darbais. Pastarasis paminklas buvo pastatytas iš gelžbetonio pagal architekto Antano Vivulskio projektą toje vietoje, kur, pagal legendą, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo laikais buvo nužudyti pranciškonai, ir jau nuo XVII a. pirmosios pusės stovėjo 3 mediniai kryžiai. Kai kurių istorikų nuomone (H. Kirkor, J. Kłos, J. Maceika) paskutinysis kryžius nuvirtęs 1869 m., po to iki 1916 m. jie nebuvę atstatyti, kadangi ši vieta atsidūrė 1831 m. čia įrengtų carinių įtvirtinimų teritorijoje. Tuomet ant šio kalno buvo įrengti kanonyrai, amunicijos sandėlis, pastatas karinei įgulai bei pastatyta 10 stambaus kalibro artilerijos pabūklų. Tvirtovė nugriauta tiktai 1884 m. Vykdant minėtas statybas bei remontą, buvo

smarkiai apardytas čia buvusios senesnės gyvenvietės kultūrinis sluoksnis.

Nuo seno Plikuoju, o neretai ir Trijų Kryžių kalnu vadinama stambi, iki 162 m aukščio nuo jūros lygio esanti kalva dešiniajame Vilnios krante, netoli jos santakos su Nerimi. Iš pietų ir pietvakarių ją juosia Vilnia bei Neries ir Vilnios slėniai, iš pietryčių 10-14 m gylio ir 16-17 m pločio slėnio dugne atskirti Bekešo ir Stalo kalnai, iš šiaurės rytų - Dainų slėnis, pietrytinis, pietinis ir pietvakarinis šlaitai statūs, griūva į Vilnią, siekia iki 50 m aukščio. Šlaitas nuo Dainų slėnio pusės - iki 28 m, o nuo Neries slėnio - 25 m aukščio. Kalno viršuje, apie 200 m ilgio pietryčių-šiaurės vakarų kryptimi, yra netaisyklingo ovalo formos aikštelė, sudaryta tarsi iš dviejų dalių, kurių pietrytinė mažesnė ir lygesnė - 55 m ilgio ir 30-40 m pločio, o šiaurės vakaruose ji nuolaidesnė Neries slėnio kryptimi ir yra iki 145 m ilgio bei 60-115 m pločio. Šios aikštelės dalies šiaurės vakarų galas yra apie 30 m žemesnis už jos pietrytinę dalį, kurioje atstatyti 3 gelžbetoniniai kryžiai. Visos aikštelės pietrytinį, rytinį, šiaurinį ir šiaurės vakarų pakraščius juosia gerokai apardytas pylimas - 4,5 m, o vietomis - tik 30-40 cm aukščio nuo jos paviršiaus ir 5-8 m pločio prie pagrindo. Nuo Neries slėnio pusės šiaurės vakaruose esančios kalvos gale yra gilokas griovys, kur greičiausiai buvo vienas iš įėjimų į čia stovėjusią tvirtovę.

Iki šiol aprašytoji kalva archeologų dar nebuvo kasinėta (tyrinėta tiktai jos aplinkuma). Antai 1933 ir 1939 m. Vilniuje dirbę lenkų archeologai Halina ir Vladimiras Holubovičiai Bekešo kalno aplinkumoje ištyrė apie 500 m^2 plotą, kur aptiko 7 medinių sudegusių pastatų liekanas. Vienas iš jų buvo 5x5,5 m dydžio, su iš storų lentų grindimis, kampe stovėjo krosnis iš molio ir akmenų. Pastatuose bei jų aplinkumoje rasta nemaža įvairių, daugiausia XII-XIV a. daiktų (geležinių peilių, žirklių, strėlių antgalių, ietigalis, pentinas, cilindrinių spynų dalių, raktų, žiestų puodų šukių, suanglėjusių įvairių grūdų, gyvulių kaul

1956 m. MA Istorijos institutas Plikojo kalno šiaurės vakarų papėdėje - Dainų slėnyje ištyrė apie 200 m^2 plotą, kur aptiko 5x5 m dydžio sudegusio medinio, taip pat rentininio gyvenamojo pastato liekanas su grindimis ir krosnimi. Prie jo pristatytoje pašiūrėje aptikti sudegusio smulkaus raguočio kaulai. Pastato aplinkumoje rasta žiesta keramika datuojama daugiausia XIII-XIV a.

1989 m. PRPI Plikojo kalno aplinkumoje atliko nedidelės apimties archeologinius kasinėjimus, surinko II m.e. tūkst. pradžios radinių. Šio laikotarpio žmonių gyvenimo pedsakai pastebėti ir ant gretimo Stalo kalno.

Tyrinėjant Plikąjį kalną, pietrytiniame jo gale aptiktas kultūrinis sluoksnis buvo tik 30-40 cm, o kiek toliau į šiaurės vakarus - iki 1 m storio. Kalno pietrytiniame gale pastebėto pylimo pedsakai prie pagrindo buvo apie 5-6 m pločio. Ties jo viduriu, 40 cm gylyje, aptikta keletas stulpaviečių. Jos sudarė dvi lygiagretės eiles, ėjusias išilgai pylimo, maždaug 2 m viena nuo kitos. Tai labai primena ant pylimo stovėjusios apie 2 m pločio medinės gynybinės sienos pedsakus, kokie aptinkami daugumoje Lietuvos piliakalnių,ypač datuojamų II m.e. tūkst. pradžia. Be to, tame pačiame, iki 20 cm storio kultūrinio sluoksnio horizonte, vidinėje minėto pylimo pusėje aptikta apdegusių molio tinko gabalėlių, smulkių degėsių, gyvulių kaulų bei žiestų puodų šukių, būdingų daugiausia XIII-XIV a.

Minėti duomenys rodo, kad ant šio kalno XIII-XIV a. stovėjo medinė pilis, kurios aplinkumoje buvęs taip pat gana didelis papilys. Pastebėta, kad į šiaurės vakarus nuo tyrinėtos vietos, minėtoje žemesnėje, smarkiai apardytoje XIX a. tvirtovės statinių aikštelės dalyje, vietomis yra išlikęs storokas kultūrinis sluoksnis. Tai rodytų, kad toje kalno dalyje greičiausiai stovėjo pilies gyvenamieji bei ūkiniai pastatai, o tyrinėtame pietrytiniame aikštelės gale bus buvęs pilies gynybai skirtas priešpilis.

Tiek aukštesniąją, tiek ir žemesniąją Plikojo kalno

aikštelės dalis saugojo tas pats pylimas ir ant jo buvusi medinė gynybinė siena. Todėl, žiūrint iš toliau, ši pilis iš šono galėjo antrodyti tarsi kreiva. Galbūt nuo to ji ir buvo pavadinta Kreivąja (curvum castrum), kuri junglinės Vytauto, Kryžiuočių bei Livonijos ordino kariuomenės buvo sudeginta 1390 m., didžiųjų Lietuvos kunigaikščių Vytauto ir Jogailos savitarpio kovų metu, ir po to nebeatstatyta. To meto rašytiniai šaltiniai nurodo, kad šiose kautynėse žuvo labai daug karių ir pilyje pasislėpusių miestiečių bei Jogailos brolis Karigaila.

Po pilies laikotarpiui priklausiusiu kultūrinio sluoksnio horizontu pastebėtas 5-10 cm storio rusvos spalvos maišytos žemės sluoksnelis, kuriame aptikta titnago nuoskalų, atviro židinio bei plonų medinių stulpelių pėdsakų. Tai rodo, jog ant šio kalno žmonių gyventa dar akmens amžiaus laikais.

Jonas Genys

ARCHEOLOGINIAI KASINĖJIMAI VARNIUOSE

Senojoje Varnių miestelio dalyje PRPI ištyrė tris plotus ir keturis šurfus - iš viso 188 m^2. Tyrinėjimai koncentravosi Varnelės dašiniajame krante - prie centrinės miestelio aikštės (plotai 1, 2), prie buvusios katedros (plotas 3) bei vienas šurfas iškastas už dabartinių kultūros namų (4). Kultūrinis sluoksnis vietomis siekė 1,45-2,4 m.

Prie centrinės aikštės, apatinėje plotų Nr. 1, 2 dalyje, 1,25-1,4 m gylyje, ant įžemio aptikta 17 titnago skelčių ir nuoskalų. Kai kurios iš jų su retušo pėdsakais. Šie radiniai rodo, kad čia buvo gyvenvietė jau neolite, bet šio laikotarpio pastatų liekanų tyrinėtuose plotuose neaptikta. Ryškiame apatiniame pilkžemio su degėsiais sluoksnyje atidengtos senosios gyvenvietės liekanos. Plote 2 aptiktas pastato kampas bei tvorų liekanos. Pastatas, sprendžian